

Uluslararası Stratejik Ekonominin Akıl Oyunları: Kur Savaşları ve Stratagemler¹

*Fatih YÜCEL*²

Mind Games in International Strategic Economy: Exchange Wars and Stratagems

ARTICLE INFO

Article History:

Date Submitted: 28.03.2018

Date Accepted: 02.05.2018

JEL Classification:

F00

F1

F4

Keywords:

International Economics,

Exchange Wars,

Foreign Trade Policies,

Exchange Rate,

Stratagems

ABSTRACT

In recent years, the world economy has entered a slowdown period. Thus, the growth potentials of the countries have entered a downward trend. Countries that are struggling to get rid of this spiral and are involved in the growth of inertia, aim to obey the rules of the international strategic economy's game. Therefore, countries have entered the race to provide a competitive advantage in foreign trade.

This study aims to examine how to set up and implement exchange war Stratagems, in the framework of the political games of international strategic economy and the implications of the international economic system.

¹Bu çalışma Kaposvar/Macaristan'da düzenlenen 7. Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş aynı başlıklı çalışmadan türetilmiştir.

² Prof.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, fatihyucel@nigde.edu.tr

Özet

Son yıllarda dünya ekonomisi yavaşlama sürecine girmiştir. Bu nedenle ülkelerin büyüme potansiyelleri düşme eğilimine girmiştir. Büyüme ataletine giren ülkeler bu sarmaldan kurtarmak için uluslararası stratejik ekonominin oyun kuralları uygulama çabasındadırlar. Bu sebeple ülkeler dış ticaret alanında rekabet avantajı sağlama yarışına girmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası stratejik ekonominin politik oyunları çerçevesinde kur savaşları Stratagemlerinin nasıl ve hangi politikalarla uygulandığını ve uluslararası ekonomik sisteme olan yansımalarını incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İktisat, Kur Savaşları, Dış Ticaret Politikaları, Döviz Kuru, Stratagemler.

JEL Sınıflandırma Kodları: F00, F1, F4

1. Giriş

II. Dünya Savaşı'ndan sonra yenedünya ekonomik düzeni uluslararası ticarete serbestleşme politikalarıyla şekillendirilmeye ve yönetilme başlanmıştır. Aradan geçen yarım asrı aşkın süreçte birçok krizin ve ülkelerarası entegrasyonların yaşanmış olmasına rağmen bu politika uygulaması sürdürüle gelmiştir. Ülkeler, rekabetçilik temeli üzerine kurgulanmış dünya ekonomi ikliminde güçlerini korumak yahut arttırmak gayesiyle serbestleşme vizyonunun gerisinde yeni ve farklı politikaları gündemlerine taşımış ve çoğunu uygulamaya başlamışlardır.

Son dönemlerde, ihracat kanalında uluslararası rekabetçi pozisyonlarını korumak ve güçlendirmek, ithalat kanalında ise daralmayı sağlamak diğer taraftan da yabancı sermaye çekmek için uygulanan politikalarının başında devalüasyon etkili kur politikaları yer almaktadır. Bu politika uygulamalarına popüler çağrışımla “Kur Savaşları” denmektedir. Böylece ülkeler ekonomik avantajlar elde etmek gayretine girmişlerdir. Ancak bu girişimin sonuçlarının dünya ekonomisinde vahim sonuçlar doğuracağına yönelik ekonomik tahminlerde bulunan bilim insanı sayısında giderek artmaktadır.

Akıl oyunları çerçevesinden bakıldığında ise kur savaşları sadece ülkelerin ödemeler bilançolarını lehlerine iyileştirme çerçevesinde sergilenen bir oyun sistemi olarak dikkate alınmamaktadır. Aynı zamanda kur savaşları, temel silahı olan kurlar üzerinden yenedünya düzeni yapısına uymayan ülkelerin cezalandırılması yahut tehdit edilmesi gayelerini de bir hedef olarak ortaya koymaktadır. Ancak, bütün savaşların ne mutlak kazananı ne de mutlak kaybedeni olduğu da tarihsel bir gerçekliktir. Bugün bir savaş kazanılmış gibi görülebilir ama yarın o savaşın sonuçlarına katlanmak durumunda kalınacağı da ayrı bir gerçektir.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası stratejik ekonomi açısından kur savaşları Stratagemlerinin nasıl ve hangi politikalarla uygulandığını ve uluslararası ekonomik sisteme olan yansımalarını incelemektir.

2. Çıkarımlar, Politikalar ve Stratejik Ekonomide Akıl Oyunları Stratagemler

Ekonomi, bilim dalları içinde en dinamik disiplinlerden biridir. Ekonominin bugününü tartışabilmek için geçmiş ve gelecek arasında senkronize bir illiyet bağı kurmayı bilmek gerektirir. Geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunabilmek için de bu zamana kadar ortaya atılmış teorileri ve geçmişte yaşanmış benzer olayları neden-sonuçları ilişkileriyle kapsamlı olarak değerlendirip bugün ortaya çıkan yeni gelişme ve enstrümanları bu bilgilerle harmanlayabilmek gerekmektedir.

Akıl oyunlarında üzerinde durulması gereken bir kural vardır; uygulamada hata düzeltilebilir ama stratejideki hata kötü sonun başlangıcı olur. Çinli savaş sanatı kuramcısı Sun Wu yazdığı “Sun-Zi’nin Savaş Sanatı” adlı eserinde “*taktik olmaksızın strateji, sadece yenilgiden önceki gürültüdür*” diyerek iyi bir strateji için güçlü ve uygulanabilir taktikler geliştirmek gerekliliğini vurgulamıştır.

Stratejik ekonomide bir akıl oyunu olarak kur savaşları *Stratagemler* bütününe ifade eder. Bu noktada Stratagemin ne anlamda kullanıldığını açıklamak gerekmektedir. Stratagemler, savaşlarda uygulanan çok çeşitli taktiksel hilelerdir. Bu açıdan bakıldığında, akıl oyunlarının stratejik ekonomi açısından bir modülü olan kur savaşları, doğru kurgulanacak stratejiler bütününe en önemli Stratagemlerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

Dünya ekonomisinde ülkeler iki temel kur politikasından birini uygulamaktadır. Bunlar serbest döviz kuru politikası ve sabit döviz kuru politikasıdır. Hemen hemen dünyanın hiçbir ülkesinde serbest döviz kuru politikası saf biçimde uygulanmamaktadır. Serbest döviz kuru politikası uygulamasında döviz kurunun değeri teorik olarak piyasa arz ve talebince belirlenir. Herhangi bir bolluk ya da kıtlık durumunda döviz kuru piyasası otomatik olarak dengeye gelir. Ancak, bu politikanın saf biçimde uygulanabilmesi için tam rekabet piyasası varsayımlarının geçerli olması ön koşuldur. Fakat gerçek dünyada tam rekabet şartları geçerli değildir. Ülkeler bu koşulsuzluktan dolayı uyguladıkları serbest piyasa döviz kuru politikasında çeşitli Stratagemele başvurmaktadırlar.

3. Kur Savaşlarına Doğru

Dünya ekonomisi içinde ülkeler az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak sosyo-ekonomik ayrışma içinde olduğu görülür. Hangi gelişmişlik sınıfında olursa olsun bütün ülkeler iç ekonomik yapılarını birtakım dış ekonomik tehditlere karşı ya da fırsatlara yönelik farklı şiddetlerde korumacı ekonomi politikalarını uygulamaktadırlar. Bu yaklaşım bilinen en liberal ülkeler için de geçerlidir. Bu tür dış ticaret politikalarındaki asıl amaçlar, dış ödeme dengesizliklerini gidermek, dış rekabetten korunma, iç ekonomik istikrarın sağlanması, hazineye gelir elde etme, dış piyasada rekabetçi güç elde etme ve ekonomik kalkınma olarak sıralanabilir. En yaygın korumacı dış ticaret politika araçları olarak, gümrük vergileri, üretim ve miktar kotaları, ithal yasakları, bürokratik engeller, görünmez engeller, ihracat teşvikleri ve tarife benzeri faktörler sayılabilir. Ancak özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra somut olarak gerçekleşmeye başlayan ekonomik entegrasyonlar, uluslararası antlaşmalar ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ/WTO) gibi uluslararası ticareti şekillendiren kuruluşlar, korumacı dış ticaret politikalarının uygulanmalarında ciddi kısıtlamalar getirmişlerdir. Bu gelişmeler ülkeleri, iç ekonomik yapılarını koruma ve dış ekonomide de rekabetçi olabilme amaçlarını sağlamak için alternatif politika uygulamalarına yöneltmiştir. Uluslararası anlaşmalara karşı ülkeler bir Stratagem olarak korumacı/rekabetçi politika olarak gizli/açıktan müdahaleleri içeren döviz kuru politikalarını uygulamaya başladılar. Bu durumun aynı zamanda da kur savaşlarının da başlangıç nedeni anlamına gelmiş olduğu da söylenebilir.

Brezilya Maliye Bakanı Guido Mantega, Kur savaşları terimini ilk kez 2010 yılındaki “uluslararası kur savaşı” uyarısıyla dile getirmiştir. Kur savaşlarının başlangıcı olarak ABD’nin “paranızı ucuz tutuyorsunuz” diye iki ülke Almanya ve Japonya yaptığı uyarı Kabul edilebilir. Bu uyarı neticesinde 22 Eylül 1985’te New York’da Plaza anlaşması imzalanmış ve ABD Doları’nın değer kaybetmesinin önü açılmıştı (Sasgem, 2015).

Bu bilgiler ışığında kur savaşlarının ana nedeni olarak son yıllarda dünya ekonomisinin girdiği yavaşlama trendine bağlı olarak ülkelerin büyüme potansiyellerinin düşmesi gösterilebilir. Büyüme ataletine giren ülkeler bu sarmaldan kurtarmak, birbirleriyle olan rekabette avantaj sağlamak için öteden beri zaten var olan kur savaşlarını şiddetlendirmişlerdir.

Bu çerçevede bir taraftan Asya ve Avrupa’da uygulanmaya başlanan gevşek para politikaları, bir taraftan aralarında Türkiye’nin de bulunduğu ülkelerin merkez bankalarının faiz indirimleriyle ulusal paralarını güçlü tutma çabaları, diğer taraftan da ABD merkez bankası FED’in faizleri yükseltme eğilimi ve Çin’in kur politikası kur savaşının şiddetlendiren gelişmeler olarak özetlenebilir.

Son yıllarda Japon Yeni’nin değer kazanması ve Japonya Başbakanı Abe’nin Yen’in değerini düşürmeye yönelik olarak izlediği politikayla Japonya’nın ihracatının ucuz ithalatının da pahalı hale gelmesi ikinci grup ülkelerin kur savaşlarında uygulayacağı en önemli Stratagemlerinden birini ortaya koymuş oldu. Doğal olarak Japonya’nın ithalatında önemli potansiyele sahip ülkeler ki başta ABD bu gidişattan duydukları rahatsızlıkları üst perdeden ifade etmektedirler. Benzer biçimde BRIC ülkelerinden Hindistan’da aynı politikayı takip etmekte, Rusya ise Ukrayna’daki şiddeti desteklediği gerekçesiyle uygulanan ABD kaynaklı ekonomik yaptırımlar ve petrol fiyatlarındaki gerileme nedeniyle Ruble’yi ABD Doları karşısında %43 devalüe etmek durumunda kalması da oyunun küresel boyutunu ortaya koymaktadır. Özellikle Rusya’nın içine düştüğü darboğazdan kurtulmak için uyguladığı bu devalüasyon, kendisinin de üyesi olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) için domino etkisi yapmıştır. Üye ülkeler bir bir ulusal paralarını devalüe etmek zorunda kalmışlardır. Durum Tablo.1.’de özetlenmiştir.

Tablo.1. Ruble'nin Devalüasyonunun BDT Ülkelerine Etkileri

Azerbaycan: En önemli ihrac kalemi petrol ve doğalgaz gelirlerinde kayba uğrayan Azerbaycan, ihracatını desteklemek için devalüasyon yapmak zorunda kaldı. Azerbaycan Manatı, Euro karşısında yüzde 33,8, dolar karşısında yüzde 33,9 değer kaybederken, Euro 1,1950, dolar 1,05 manattan işlem görmeye başladı.

Kazakistan: Geçtiğimiz yıl şubat ayında parası Tenge'yi yüzde 19 devalüe etmişti. Bu yıl yeniden para üzerindeki baskının artabileceği belirtiliyor ve vadeli işlemlerde Tenge'nin gelecek üç ayda yüzde 15 devalüe edileceği fiyatlanıyor.

Gürcistan: Merkez Bankası 19 Şubat'ta parası Lari'yi desteklemek için 40 milyon dolar sattı. Bu, şubat ayında ikinci dolar satışı oldu. Banka ayrıca bu ay faiz oranlarını 50 baz puan yükseltti. Lari, bu yıl yüzde 15 zayıflayarak 2003 yılından bu yana en düşük seviyeye indi.

Ermenistan: Merkez Bankası geçtiğimiz yıl yüzde 15 değer kaybeden parasını desteklemek amacıyla 10 Şubat'ta faizleri yüzde 9.5'ten yüzde 10.5'e çıkardı.

Belarus: Ocak ayında bir diğer tedbir kapsamında Belarus Rublesi yüzde 18 devalüe edildi.

Türkmenistan: Doğalgaz zengini Türkmenistan, 1 Ocak'tan itibaren geçerli olmak üzere parası Manat'ı yüzde 19 devalüe ederek 1 Manat=3.5 dolar seviyesine getirdi.

Ukrayna: Merkez Bankası'nın yerel parayı desteklemek için kullandığı dolar ihalelerini sonlandırdığı 5 Şubat'tan bu yana ülkenin parası Hrivna yüzde 40'tan fazla değer kaybı yaşadı. İhale düzenlemek yerine Merkez Bankası faiz oranlarını 550 baz puan artırarak yüzde 19.5'e getirdi.

Moldova: Ülkenin parası Ley'in resmi kuru 2015'te yüzde 25 düşürüldü. Merkez Bankası geçtiğimiz günlerde faiz oranını 500 baz puan yükseltti.

Kaynak: *Dünya Gazetesi*, 24.04.2015

Kur savaşlarını bir örnekle açıklamak gerekirse, enflasyonları aynı olan 4 ülkeden birinde %20 devalüasyon yapılırsa, diğer 3 ülke, o ülkeye karşı ticari avantaj sağlamış olur. Bunun bedeli, devalüasyon yapan ülkenin halkının yoksullaştırılmasıdır (Sasgem, 2015).

2013 Nisan'ında ABD Hazine Bakanlığınca hazırlanan yarı yıllık kur raporunda "ABD Hazinesi Japonya'ya yerel araçları kullanarak yerel hedefleri tutturmaya odaklanması ve rekabetçi devalüasyon ve kurun hedeflenmesinden kaçınması yönünde baskı yapacak" ifadelerini kullanarak Japonya'ya yende "rekabetçi devalüasyon"dan kaçınması çağrısında bulundu. (Bloomberg, 2015).

4. İki Farklı Ülke Grubu İçin Kur Savaşları Gerekçeleri

Uluslararası stratejik ekonomi kapsamında kur savaşlarında uygulanan politikaların yönü itibarıyla ülkeleri iki temel kategoriye ayırmak gerekmektedir. Bu yaklaşımda, gelişmiş ülkeleri birinci grup, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri de ikinci grup olarak ayırabiliriz.

Uluslararası stratejik ekonomi açısından birinci ve ikinci grup ülkelerin karşılaştırmalı karakteristikleri şu şekilde özetlenebilir;

Birinci grup ülkelerin ortak özellikleri; yüksek kişi başına düşen ortalama reel milli gelir, sanayi malları üretiminde ve ihracatında karşılaştırmalı üstünlük, rekabetçi koşulların geçerli olduğu serbest piyasa yapısı, serbest döviz kuru sistemi geçerli, ekonomik güçlerini dış siyasette üstünlük aracı olarak kullanma eğilimi, yabancı sermaye hareketliliği yüksek, manüplatif ve spekülatif ataklara karşı dirençli finansal piyasa yapısı, ofansif dış politika uygulamaları, ödemeler bilançosundaki dengesizliklerin ekonomik işlevselliğe etkisi düşük, sürdürülebilirliği ve tolere edilebilirliği yüksek, ekonomik ve siyasal krizler karşısında kırılma eğilimi düşük.

İkinci grup ülkelerin ortak özellikleri; düşük kişi başına düşen ortalama reel milli gelir tarım sektöründe ve ilkel aktivitelerde (maden ve tarım sektöründe) düşük karşılaştırmalı üstünlük, eksik rekabet koşullarının geçerli olduğu piyasa yapısı (monopol ve yoğunluklu oligopol piyasalar), sabit/müdahaleci döviz kuru sistemi geçerli, düşük ekonomik ve siyasal güç nedeniyle dış siyasette yaptırımlara açıklık, yabancı sermaye hareketliliği düşük, manüplatif ve spekülatif ataklara karşı dirençsiz ve oldukça sık finansal piyasa yapısı, defansif dış politika uygulamaları, ödemeler bilançosundaki dengesizliklerin ekonomik işlevselliğe etkisi yüksek, sürdürülebilirliği ve tolere edilebilirliği yok denecek kadar düşük, ekonomik ve siyasal krizler karşısında kırılma eğilimi çok yüksek.

Son onlu yıllarda ülkelerin karşılaştığı en önemli ekonomik sorunların başında dış ödemeler bilançolarında yaşanan dengesizlikler gelmektedir. Her ne kadar ABD gibi hegenomik güce sahip bazı birinci grup ülkelerde ödemeler bilançolarında ciddi rahatsızlıklar olan ülkeler olsa da sahip oldukları ekonomik güç potansiyeli durumu sürdürülebilir kılmaktadır. Ancak, özellikle ikinci grup ülkelerde görülen ve üçüncü nesil finansal krizlerinde habercisi olan derin dış ödemeler bilançosu açıkları beraberinde yeni kriz söylentileri ekonomik istikrarsızlığa ve huzursuzluğa neden olmaktadır. Çünkü küreselleşmiş dünya ekonomik ve finansal sistem, ülkeleri üst düzeyde birbirine bağlamıştır. Bu nedenle zayıf halkalardan birinde ortaya çıkabilecek bir kriz, domino etkisiyle tüm dünyayı etkisine alabilecek güce ulaşması yüksek dereceli ve olası ciddi bir risktir.

Dış ödemeler bilançosundaki açıkların verilen öngörülebilir risklerinin yanında Çin ve Japonya gibi fazla veren ülkelerin varlığı da ayrı bir risk grubunu oluşturmaktadır. Çünkü uyguladıkları döviz kuru politikaları başta ABD olmak üzere birçok ülkenin küresel ekonomik çıkarlarına ters düşmekte ve kur savaşlarının ivme kazanmasına yol açmaktadır. Çünkü ABD'nin parasal genişleme yoluyla parasının değerini düşürüp, dış ticaret açığını kapatma yoluna gitmesinin önünde uyguladığı para politikasıyla kur sepetinde ABD Doları'nın barındıran Çin var.

Son yıllarda Japon Yeni'nin değer kazanması ve Japonya Başbakanı Abe'nin Yen'in değerini düşürmeye yönelik olarak izlediği politikayla Japonya'nın ihracatının ucuz ithalatının da pahalı hale gelmesi ikinci grup ülkelerin kur savaşlarında uygulayacağı en önemli Stratagemlerinden birini ortaya koymuş oldu. Doğal olarak Japonya'nın ithalatında önemli potansiyele sahip ülkeler ki başta ABD bu gidişattan duydukları rahatsızlıkları üst perdeden ifade etmektedirler. Benzer biçimde BRIC ülkelerinden Hindistan'da aynı politikayı takip etmekte, Rusya ise Ukrayna'daki şiddeti desteklediği gerekçesiyle uygulanan ABD kaynaklı ekonomik yaptırımlar ve petrol fiyatlarındaki gerileme nedeniyle Ruble'yi ABD Doları karşısında %43 devalüe etmek durumunda kalması da oyunun küresel boyutunu ortaya koymaktadır. Özellikle Rusya'nın içine düştüğü darboğazdan kurtulmak için uyguladığı bu devalüasyon, kendisinin de üyesi olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) için domino etkisi yapmıştır. Üye ülkeler bir bir ulusal paralarını devalüe etmek zorunda kalmışlardır.

5. Kur Savaşlarında Stratagemler

Kur savaşlarında uygulanan yahut uygulanabilecek önemli Stratagemler şu şekilde verilebilir;

STRATAGEM 1: Beggar Thy Neighbor; Kur savaşlarındaki çeşitli Stratagemlerden birisi olarak içeriği korumacılık politikalarına dayanan “beggar thy neighbor” yani “komşudan dilenme” taktiği verilebilir. Eğilmez (2013)'in ifadesiyle “Ödemeler dengesi sıkıntısı çeken, ya da başka bir ekonomik dengesizlikle karşılaşmış olan bir ülke bu dengeleri, başka ülkelerin ödemeler dengesini ya da başka ekonomik dengelerini bozacak bir takım düzenlemelerle düzeltmeye çalışıyorsa buna komşudan dilenme politikası adı veriliyor. Örneğin yüksek ithalati

nedeniyle cari açık veren bir ülke, ithalatını düşürmek için kota, tarife, ya da kur düzenlemelerine girişiyor ve bunların sonucunda ödemeler dengesini başka ülkelerin dengelerini bozacak şekilde düzeltmeye çalışıyorsa uyguladığı bu politikaların tümü bu adla anlıyor.”

STRATAGEM 2: Trampa Ekonomisi; Rusya, İran ve Türkiye gibi bazı ülkelerin ithalat ve ihracatlarını trampa veya anlaşma hesapları aracılığıyla yaparak, hem dış ticaretlerini kontrol etmek hem de güçlü paralarla alışverişi devreden çıkarmak istemeleri.

STRATAGEM 3: Alternatif Uluslararası Rezerv Para; Çin, Japonya ve hatta Rusya, ABD Doları ve Euro dışında bir güçlü para veya alışveriş birimi yaratarak kendi para birimlerini de güçlü paralar arasına sokmak veya ABD Doları ve Euro'nun hegemonyasını kırmak istemeleri.

STRATAGEM 4: Rakip Ülkenin Kamu Tahvillerini Alma; ABD Hazinesi'ne trilyonlarca dolarlık kamu tahvilleri satın alarak borç vermiş olan Çin, Hindistan ve Japonya bu ülkeye verdikleri borç miktarını azaltıp gelişmekte olan ülkelere yeni açılımlarda bulunmak ve buralarda yatırım yapmak istemeleri. Bu Stratagem çerçevesinde düşünüldüğünde ABD'de 2007-2008 yılları içinde patlak veren Sub-Prime Mortgage Krizi buna en önemli örnektir.

STRATAGEM 5: Devalüasyon ve Revalüasyon Uygulamaları; Dış ticaret açığını kapatmak için izlenecek iki yöntem vardır. 1-Paranızın değerini düşürmek veya 2-İthalata vergi koymak. DTÖ kurallarına göre ikinci yolu izlenememektedir. Dış ticaret açığı içindeki bir ülkede devalüasyon yapılarak toplam harcamaların bileşimi ithal mallarından yerli mallara doğru değiştirilmeye çalışılır. Tersine, dış ticaret fazla veren bir ülkede de, bu fazlayı eritmek üzere revalüasyon yapılır ve toplam harcamaların yerli mallardan yabancı mallara doğru kaydırılması hedeflenir

6. Stratagem 5'in Teorik Bir Model Denemesi: İthalatçı Yapıdan İhracatçı Yapıya Dönüşüm

Bilindiği üzere uluslararası iktisatta Genç Endüstri Tezi olarak bilinen ve uygulamada Alman iktisatçı Frederic List tarafından ortaya konulan teze göre ithalatçı bir endüstrinin

korumacı politikalarla zaman içinde karşılaştırmalı rekabete ulaşmış ihracatçı sektör haline dönüşeceğini savunmaktadır.

Bu çerçevede kurulacak modelimizin varsayımları şunlardır; iki ülkeli (A ve B), iki sektörlü (ithalat ve İhracat), tek mallı (Z malı), sermaye hareketliliğinin olmadığı ve ödemeler bilançosu ile dış ticaret bilançosu birbirinin aynı olduğu, gümrük vergisinin olmadığı bir modelde; Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip A ülkesi Z malının ihracatçısı, B ülkesi de Z malının ithalatçısı ve bir miktarını da üretebilen gelişmekte olan ülke olsun. Aynı zamanda B ülkesinde bu yapıdan dolayı cari işlemler açığı söz konusudur ($X < M$).

B ülkesinin hedefi Z malında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup cari açığı kapatıp dış ekonomik dengeyi sağlamaktır. Bunun için uygulayacağı politika araçları ise döviz kuru ayarlamaları ile toplam harcamaların değiştirilmesidir. Toplam harcamalar konusunda uygulayacağı araç harcama kaydırıcı uygulamalar olacaktır. Böylece toplam harcamalar, yabancı mallardan yerli mallara doğru kaydırılacaktır. Uygulanacak bir harcama kaydırıcı politikanın başarısı, döviz kuru rejimin ne olduğuna bakılmaksızın, ithal maldan yerli malla yönelik talep dönüşümün sağlanması ancak yurtiçi ve yurtdışı ithalat talep esnekliklerinin toplamının 1’den büyük olmasına bağlıdır (Yücel,2006,52). Bu çerçevede yurtiçi ve yurtdışı ithalat talep esnekliklerinin toplamının 1’den büyük olduğunu varsayacağız. Öz olarak dış ticaret açığı içindeki B ülkesi devalüasyon yaparak toplam harcamaların bileşimi ithal malından yerli mala doğru değiştirmeye çabasında olacaktır.

Bu model varsayımlarını işletecek olursak;

$$Y=C+I+G+(X-M)$$

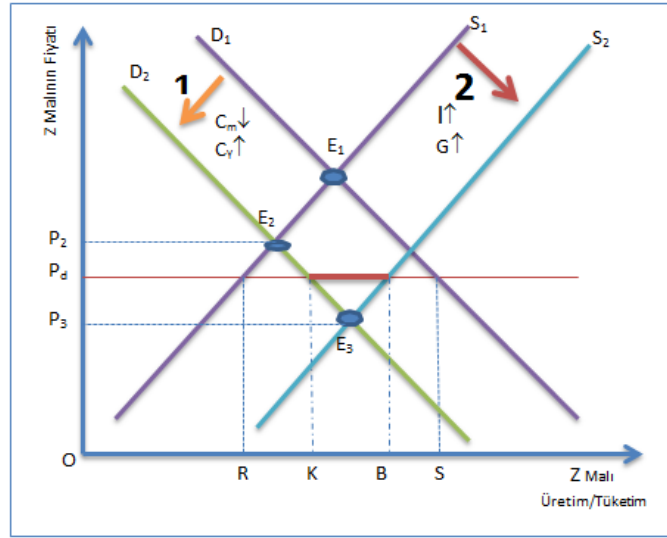
B ülkesi gelirini ifade eden üsteki eşitlikte ($X-M$) sonucu negatiftir. Çünkü ülke ödemeler bilançosu açığı vermektedir ($X < M$).

Ülkenin Z malı için C tüketim yapısını şu şekilde tanımlayabiliriz;

$$C=C_M+C_Y$$

Burada C_M , ithal Z malı talebine yönelik tüketim kısmını, C_Y ise yerli Z malı talebine yönelik tüketim kısmını gösterebilir. Bu tanımlama çerçevesinde B ülkesinin hedefi kur savaşları çerçevesinde devalüasyon politikasıyla bir harcama kaydırıcı politika uygulayıp C_Y 'yi artırıp, C_M 'yi azaltmaktır. Sonrasında devlet, Z malı ithalatının azalmasından açığa çıkan sermayeyi sübvansiyon yolu olarak artan kamu harcaması (G) kanalıyla özel yatırımın (I) yönlendirmeyi gerçekleştirecektir. Kamu yatırımları kendisi yapmadığından dışlama etkisi riski de önlenmiş olacaktır. Bu politikalar sürecinin işleyişini aşağıdaki grafikte açıklayacak olursak;

Şekil 1. B Ülkesinin Harcama Kaydırıcı Politikaları ve Devalüasyon

B ülkesinin Z malı üretim ve tüketim durumunu gösteren Şekil 1.'de ülkenin kapalı ekonomi denge noktası E_1 iken veri uluslararası dünya fiyatı P_d notasyonu ile gösterilmiştir. B ülkesi Z malını dünya fiyatından ithal etmektedir. Bu koşulda B ülkesinin üreticileri Z malını P_d fiyatı geçerliken OR kadar üretmekte, tüketicileri ise OS kadar talep etmektedir. Bu durumda RS kadar talep fazlası ithal edilmektedir. İthalat karşılığında ($P_d \times RS$) kadar döviz A ülkesine aktarılma durumundadır. B ülkesi yurtdışına aktarılan bu miktar dövizini içerde tutmak ve yerli üretimi artırıp ihracatçı duruma gelmek için harcama kaydırıcı ve yerli üretimi teşvik edici politikalar uygulamak çabasına girmiş olsun.

Bu çerçevede birinci safhada öncelikle yurtiçi üretimi teşvik için gerekli sermaye birimini ithalat kanalıyla yurt dışına aktarılan dövizin tasarruf edilmesini sağlamak için harcama kaydırıcı politika uygulayacaktır. Bu doğrultuda kur savaşları Stratagemi olarak devalüasyon politikasıyla bir harcama kaydırıcı politika uygulayıp C_Y 'yi artırıp, C_M 'yi

azaltacaktır. Böylece bu safhadaki ithal mal talep eğrisi D_1 sola kayacak ve D_2 durumuna gelecektir. Yeni durumda KS kadar ithalat kısılmış olacak, ithalat düzeyi RK'ya düşecek ve $(P_d \times KS)$ kadar döviz birikimi tasarruf edilecektir. Ancak hala yurtiçi fiyatlar uluslararası fiyat düzeyinin üzerindedir. Uluslararası fiyat düzeyinden yurtiçi Z malı üretim düzeyinde bir değişme olmayacaktır.

İkinci safhada tasarruf edilen $(P_d \times KS)$ kadar döviz birikimi kamu harcamaları artımı ($G \uparrow$) kanalıyla özel sektöre kaynak olarak aktarılacaktır. Devlet eliyle yatırımın olmadığı bu ortamda özel sektör yatırımı teşvik edilerek artırılmış olacaktır ($I \uparrow$). Bu politik hamleyle yerli Z malı arz eğrisi S_1 'den S_2 'ye kayacak ve yeni denge E_3 düzeyinde kurulmuş olacak.

Sonuç olarak yurtiçi fiyat düzeyi P_3 , uluslararası fiyat düzeyi olan P_d 'nin altına düşecektir. Yeni durumda yurtiçi Z malı üretimi OR'den OB'ya artarken, yerli Z malı tüketimi OK düzeyine gelecektir. Böylece KB kadar arz fazlası sağlanarak karşılaştırmalı üstünlük elde edilecek ve ihraç kanalı açılmış olacaktır. Uygulanan politikalarla başlangıçtaki RS kadar ithalat yerini KB kadar ihracata bırakacaktır.

Görüldüğü üzere, Stratagem 5 çerçevesinde yapılan bir kur savaşı, salt ithalatçı olan bir ülkeyi rekabetçi karşılaştırmalı üstünlüğe kavuşturarak ihracatçı ülke haline dönüştürmüştür.

7. Sonuç

1948'de yürürlüğe giren Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve devamı olarak 1995'te faaliyete geçen DTÖ temel hedefi dünya ticaretinin serbestleştirilmesidir. Bu doğrultuda uluslararası ticaret faaliyetlerini sınırlayan tarife ve tarife dışı engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Diğer taraftan da dünyada AB, NAFTA, ASEAN, BDT gibi çeşitli ekonomik entegrasyonlar oluşturula gelmiştir.

Bu gelişmeler karşısında ülkeler uluslararası rekabet avantajlarını korumak yahut geliştirmek için taraf oldukları anlaşmaların bağlayıcı hükümleri karşısında yeni kanallar arayışına girmişlerdir. Uluslararası stratejik ekonominin yöntemlerinden olan Kur savaşları ve uygulamasındaki Stratagemleri de bu kanallardan birini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın bir sonucu olarak, kur savaşlarının 5. Stratageminin uygulandığı model, varsayımları ve sonuçları açısından değerlendirildiğinde, özellikle ikinci grup ülkeler için uluslararası rekabet avantajlarını korumak yahut geliştirme noktasında taraf oldukları anlaşmaların bağlayıcı hükümleri karşısında uygulanabilir bir teorik zemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca kurulan modelin sonraki çalışmalar için bir çıkış noktasını oluşturacak nitelikte olması da çalışmanın mevcut literatüre katkısı açısından kayda değer bir diğer sonucu olarak yorumlanabilir.

Kaynakça

Baş, M. (2007), Stratejik Yönetimde Asyagil Bir Araç: Çinlilerin 36 Stratagem, *Bilim ve Gelecek Dergisi*, 44, Ekim.

Bloomberg (2013), ABD'den Japonya'ya "kur savaşı" uyarısı, *Bloomberg*, <<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1339087-abdden-japonyaya-kur-savasi-uyarisi>>, 23.04.2015.

Dünya Gazetesi (2015), Ruble sancısı Rusya'nın komşularına yayılıyor, <<http://www.dunya.com/dunya/global-ekonomi/ruble-sancisi-rusyanin-komsularina-yayiliyor-253994h.htm>>, 24.04.2015.

Eğilmez, M. (2013), Kur Savaşları, *Kendime Yazılar*, <<http://www.mahfiegilmez.com/2013/02/kur-savaslar.html>>, 20.02.2015.

Sasgem (2015), Kur Savaşı Tahvil Savaşına Dönerse?, *Daily Markets*, <<http://www.dailymarkets.info/kur-savasi-tahvil-savasina-donerse/>>, 04.04.2015.

Yücel, F. (2006), Dış Ticaretin Belirleyicileri Üzerine Teorik Bir Yaklaşım, *Sosyoekonomi*, Temmuz-Aralık/2006-2.